

І.Г. Павлова, О.Цибуля

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ З СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ СТУДЕНТІВ

Навчання у вищій школі збігається з періодом життя людини, який відрізняється складністю становлення особистісних рис і водночас є сенситивним для розвитку основних соціогенних потенцій людини (Б.Г.Ананьєв, А.В. Дмитрієв, В. Т. Лісовський, О.Я.Чебикін та ін.). Вища освіта має на меті формувати особистість майбутнього фахівця, сприяти його професійному самовизначенню та розвивати пов'язані з ним професійно значимі якості, навички спілкування та соціально-психологічні якості, що забезпечують професійну взаємодію.

Як зазначають Г.М.Авер'янова, Н.М.Дембицька, Л.П.Матяш-Заяц та інші фахівці, розвиток певних соціально-психологічних якостей людини відбувається у взаємозв'язку з іншими психічними процесами та якостями, однією з яких є емоційна зрілість. Остання в нашій роботі розглядається як інтеграційна властивість особистості, що характеризує ступінь розвитку емоційної сфери на рівні адекватності емоційного реагування в певних соціокультурних умовах.

На жаль, вивчення психологічного змісту емоційної зрілості як умови розвитку низки соціально-психологічних якостей, що забезпечують успішність міжособових стосунків на цей час не стане предметом спеціальних досліджень. Водночас така постановка питання дозволила б розкрити напрями удосконалення психологічної роботи професійної підготовки взагалі, студентської молоді – зокрема.

Тому метою нашої роботи стало вивчення характеру взаємозв'язку емоційної зрілості студентів з соціально-психологічними властивостями, що забезпечують успішність міжособових стосунків.

Для досягнення цієї мети нами проведено емпіричне дослідження, в якому приймали участь 68 студентів Одеського політехнічного університету.

До психодіагностичного комплексу, застосованого в емпіричному дослідженні, увійшли методики «Діагностика емоційної зрілості» О.Я.Чебикіна [4], «Діагностика спрямованості контакту» К.Томаса і «Діагностика міжособистісних стосунків» Т.Лірі.

Використання цих методик дозволило вивчити

особливості емоційної зрілості та її компонентів: емоційної експресивності, емоційної саморегуляції й емпатії, а також розглянути їх на особистісному та міжособистісному рівнях, виявити в них тенденції домінування, упевненості в собі, консерватизму, скептицизму, поступливості, залежності, конформізму і чуйності як чинників домінування і дружелюбності, а також домінуючі способи взаємодії з довколишніми у вигляді форм поведінки, направлених на суперництво, співпрацю, уникнення, пристосування або компроміс.

Для статистичної обробки одержаних даних використовувався комплекс методів математичної статистики, який дозволяє визначити середні значення, достовірність відмінностей між вибірками, особливості кореляційних взаємозв'язків.

Результати проведеного дослідження показали, що показники, які характеризують особливості емоційної зрілості особистості досліджуваних, в основному відповідають середньому рівневі її вираженості ($x=22,79$). Середня оцінка емоційної зрілості в дівчат ($x=23,4$) вище за середню оцінку емоційної зрілості у хлопців ($x=22,23$). Також присутня тенденція до більш високих значень за всіма показниками експресивності і за показником інтросаморегуляції, що може свідчити про властиву цим студентам більш високу внутрішню і зовнішню активність, прагнення до самовираження і здібності до управління власними реакціями, станами і процесами відповідно з ситуацією та доцільністю.

Важливим є той факт, що у даній вибірці домінують тенденції до владності і конформізму, а також вибір співпраці як переважачого способу вирішення конфліктних ситуацій. Це показує, що досліджувані в ситуаціях міжособистісної взаємодії прагнуть дійти альтернативи, що повністю задовольняє інтереси обох сторін. В цілому, за результатами можна стверджувати, що студентам властиве використання всіх видів взаємодії, і, отже, певна гнучкість у спілкуванні.

У кореляційному дослідженні виявлені ті змістовні характеристики соціально-психологічної сфери студентів, що пов'язані з властивостями емоційної зрілості (табл. 1).

Таблиця 1

Статистично достовірні взаємозв'язки між показниками емоційної зрілості та соціально-психологічними якостями особистості студентів

Показник	Екстра-саморегуляція	Саморегуляція	Інтро-емпатія	Екстра-емпатія	Емпатія	Емоційна зрілість
Уникнення	-	-	-0,367	-	-0,362	-0,307
Пристосування	-	-	0,348	0,355	0,444	-
Компроміс	-	-0,306	-	-	-	-
Лідерство	0,378	-	-	0,361	0,402	0,394

Скептицизм		-	-	-0,314	-0,353	-
Поступливість	-0,436	-0,368	-	-	-	-0,391
Конформізм	-	-	0,474	-	0,364	-
Домінування	0,447	-	-	0,314	0,316	0,392
Дружелюбність	-	-	0,491	-	0,422	-

Проведене кореляційне дослідження дозволило виявити, що рівень емоційної зрілості достовірно корелює з тенденцією особистості до лідерства як здібності до самовизначення і самовираження ($r=0,392$). Якщо розглядати особові тенденції як чинники домінування і дружелюбності, то з проведеного дослідження видно взаємозв'язок чинника домінування також зі шкалами екстраемпатії ($r=0,447$), екстраемпатії ($r=0,314$) та емпатії ($r=0,316$), а чинника дружелюбності зі шкалами інтроемпатії ($r=0,491$) і емпатії ($r=0,422$).

Відзначено, що велику роль у становленні самовизначення в цей період відіграє шкала саморегуляції і емпатії в їх спрямованості на зовнішнє соціальне довкілля, а в установленні рівня інтимності у відносинах - емпатія в цілому та в її спрямованості на внутрішній стан свідомості.

Рівень емпатії, інтроемпатії та екстраемпатії має також прямий зв'язок з показником пристосування при взаємодії, що може пояснюватися періодом входження молодих людей в нові соціальні відносини і пристосуванням до нових соціальних умов. А рівні інтроемпатії, емпатії і емоційної зрілості в цілому, маючи зворотній взаємозв'язок з уникненням при міжособовій взаємодії, указує на те, що молодим людям властиві, у даний період самовизначення, тенденції до досягнення своїх цілей і до кооперації.

Для перевірки припущення про вплив емоційної

зрілості на означені якості нами було проведено порівняння середніх значень соціально-психологічних характеристик особистості, що виявили суттєві зв'язки з емоційною зрілістю у групах з низьким та високим рівнем ЕЗ (рис.1).

Аналізуючи одержані дані, ми можемо наголосити на більш високих значеннях за показниками уникнення при взаємодії у студентів з низьким рівнем емоційної зрілості, ніж у тих, хто має високий рівень емоційної зрілості. Якщо звернутися до перевірки статистичної достовірності цих відмінностей, можна побачити, що вони мають значущий характер (табл.2).

Дані таблиці показують, що наведені відмінності статистично достовірні, оскільки $t = 2,64$ при $p < 0,01$. Це підтверджує зворотний взаємозв'язок між означеними показниками та вплив емоційної зрілості на формування тенденції до уникнення конфліктів.

Підтвердження зворотного впливу спостерігається і за показником поступливості. При порівнянні оцінок двох груп за цим показником виявлено, що відмінності між ними мають достовірний характер ($t=2,20$; $p < 0,05$).

Ці дані свідчать про те, що випробовувані з низьким рівнем емоційної зрілості більш поступливі, емоційно стримані, здатні підкорятися і віддають перевагу уникненню при взаємодії більшою мірою, ніж їхні однолітки з високим рівнем емоційної зрілості.

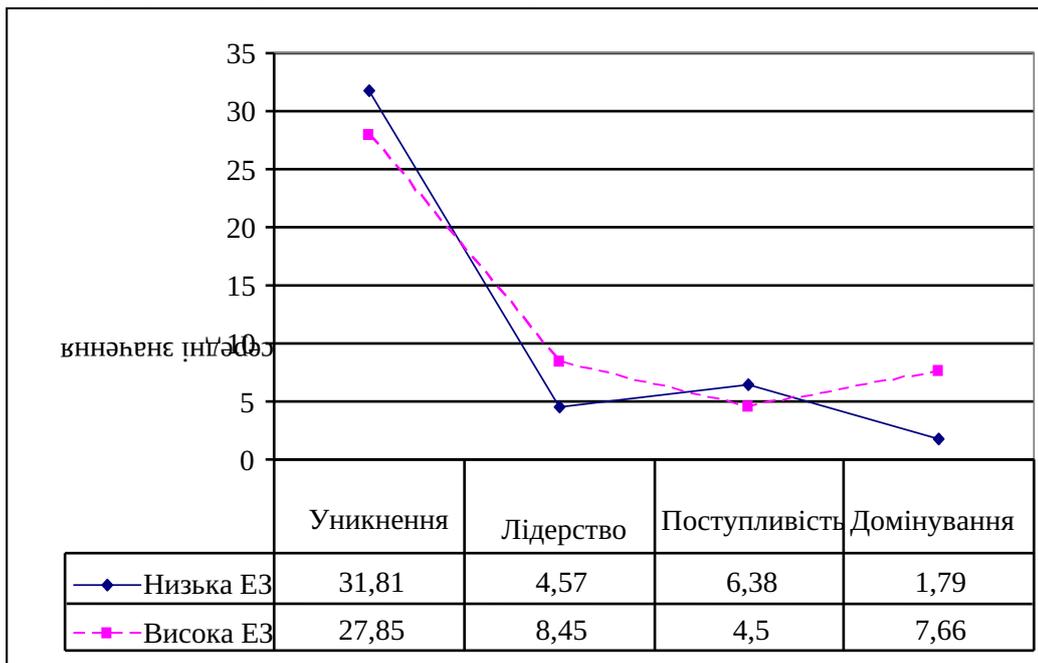

Рис.1. Вираженість показників соціально-психологічних характеристик особистості, що мають значущі кореляції з емоційною зрілістю

Таблиця 2

Достовірні відмінності між показниками соціально-психологічних якостей особистості, що мають значущі кореляції з емоційною зрілістю студентів

Тенденції особистості	Середні значення		t- критерій
	Низька ЕЗ	Висока ЕЗ	
Уникнення	31,81	27,85	2,64
Лідерство	4,57	8,45	3,78
Поступливість	6,38	4,5	2,20
Домінування	1,79	7,66	2,46

Також встановлено, що у студентів з низьким рівнем емоційної зрілості показники лідерства нижчі, ніж у студентів з високим рівнем його прояву. Порівняння оцінок за даними групами має статистичну достовірність відмінностей між ними за цим показником ($t=3,78$; $p<0,01$) і за чинником домінування ($t=2,46$; $p<0,05$). Це говорить про те, що студентам, які мають низьким рівнем емоційної зрілості властива в меншій мірі тенденція до домінування, ніж студентам з високим рівнем емоційної зрілості.

Грунтуючись на вищесказаному, можна підтвердити висунуту нами гіпотезу про вплив емоційної зрілості на формування соціально-психологічних якостей, який виявляється, перш за все, у міжособових стосунках. А отже, розвиваючи в особі такі властивості як експресивність, саморегуляцію й емпатію в різних її напрямках можна впливати на вищенаведені форми проявів особистості у взаємостосунках.

Для цього пропонується використовувати в психологічній роботі різні форми індивідуального консультування, групове консультування із застосуванням різноманітних технік ігрової, тренінгової роботи із спрямованістю на особистісне зростання учасників, а також на командну роботу групи під час проведення семінарських та лабораторних занять.

Таким чином, у проведеному дослідженні:

ЛІТЕРАТУРА

1. Авер'янова Г. М., Дембицька Н. М., Москаленко В. В. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства. – К.: "ППП", 2005. – 308с.
 2. Матяш-Заяц Л.П. Особливості конфліктності сучасної молоді // Психологія: Зб. наук. пр. НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск 13. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2001. – С. 189 – 194.

1) виявлено, що рівень емоційної зрілості студентів визначає формування в них тенденцій до лідерства, домінування і дружелюбності. При цьому існує прямий зв'язок чинника домінування з такими властивостями як екстрасаморегуляції, екстраемпатії і емпатії, а чинника дружелюбності – з інтроемпатією та емпатією. Важливу роль у становленні самовизначення в цьому віці відіграє саморегуляція і емпатія в їх спрямованості на зовнішнє соціальне довкілля, а у встановленні інтимних відносин - емпатія загалом та інтроемпатія зокрема. Рівень емпатії, інтроемпатії і екстраемпатії має також прямий вплив на пристосування при взаємодії, що може пояснюватися періодом входження молодих людей у нові соціальні відносини і пристосуванням до нових соціальних умов. А рівні інтроемпатії, емпатії і емоційної зрілості в цілому, маючи зворотній взаємозв'язок з уникненням при міжособовій взаємодії, одночасно визначають тенденції до досягнення своїх цілей і до кооперації;

2) доведено при порівнянні даних про соціально-психологічні якості особистості у групах студентів з низьким та високим рівнем емоційної зрілості, що низький рівень її сформованості суттєво впливає на виявлення певної поступливості та тенденцій до уникнення конфліктів у взаємодії, а високий рівень емоційної зрілості визначає прояв лідерських якостей та тенденцій до домінування.

3. Посацький О.В. Особливості образу майбутнього в юнацькому віці / Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка /За ред. Максименка С.Д. - К., 2004. - Т. 6. - Вип. 3. - с. 264 – 272

4. Чебикін О.Я., Павлова І.Г. Становлення емоційної зрілості у підлітковому та юнацькому віці //Наука і освіта. – Одеса, 2005. - №5-6. – С. 180-186.

Подано до редакції 26.03.08

РЕЗЮМЕ

В статье показано, что эмоциональная зрелость личности в межличностных отношениях определяет

предпочтение одной из тенденций: к уступчивости и избеганию конфликтов или к лидерству и

доминированию.

Ключевые слова: эмоциональная зрелость, социально психологические качества, межличные отношения.

РЕЗЮМЕ

У статті показано, що емоційна зрілість особи в тенденцій: до поступливості й уникнення конфліктів міжособових відносинах визначає перевагу однієї з або до лідерства і домінування.

Ключові слова: емоційна зрілість, соціально психологічні якості, міжособисті взаємини.

SUMMARY

The article shows that personal emotional maturity the tendencies: to pliability and avoidance of conflicts or in interpersonal relations determines preference in one of to leadership and domination.

Keywords: emotional maturity, social and psychological qualities, interpersonal relations.
